

NR 77/2014

**POLACY O STOSUNKACH
POLSKO-ROSYJSKICH
I POLITYCE WSCHODNIEJ POLSKI**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2014 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

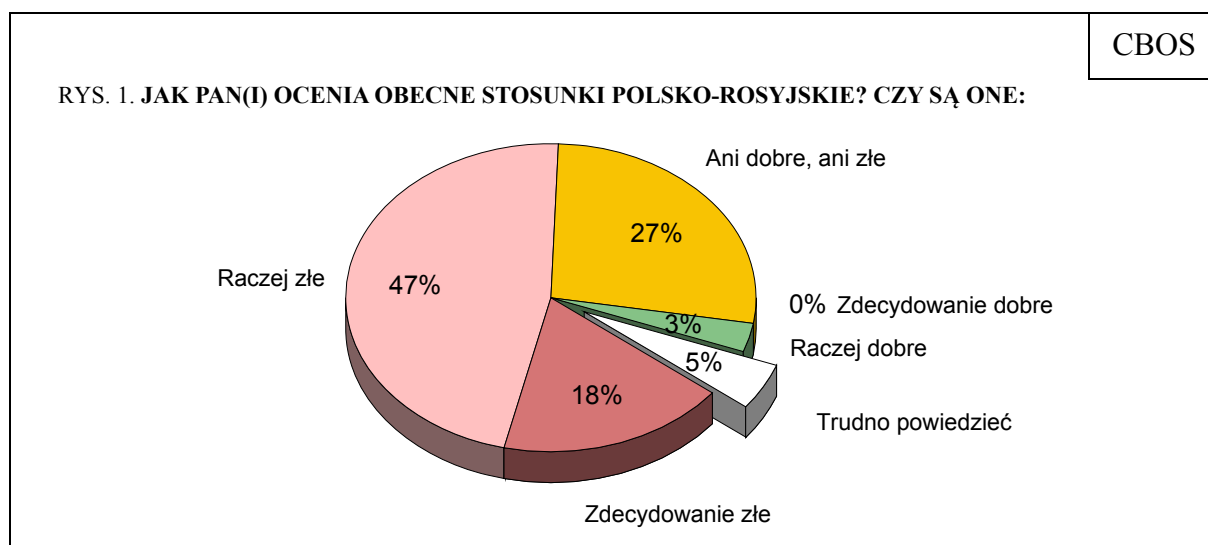
- ▶ Obecne oceny stosunków polsko-rosyjskich są najgorsze w historii prowadzonych przez CBOS badań i porównywalne jedynie z uzyskanymi w grudniu 2006 roku. Zdecydowana większość Polaków (65%) ocenia, że są one złe, 27% określa je jako ani dobre, ani złe, a jedynie 3% ankietowanych uważa, że te stosunki są dobre.
- ▶ W opinii Polaków relacje polsko-rosyjskie nie tylko są złe, ale – zdaniem zdecydowanej większości (74%) – są gorsze niż rok temu.
- ▶ Pomimo że obecne stosunki polsko-rosyjskie oceniane są złe, znaczna grupa badanych (46%) sądzi, że przyjazne i partnerskie relacje pomiędzy naszymi krajami są możliwe. Niewiele mniejszy jest jednak odsetek tych, którzy przyjazne i partnerskie stosunki pomiędzy Polską a Rosją uważają za niemożliwe (43%).
- ▶ W sprawach międzynarodowych Polacy w większości (60%) okazują się zdecydowanymi pragmatykami – uważają, że Polska powinna przede wszystkim dbać o własne interesy, nawet odstępując od obrony słusznych zasad. Jednak blisko co trzeci badany (31%) opowiada się za obroną wartości, niezależnie od okoliczności politycznych.
- ▶ W sytuacji wymuszonego wyboru Polacy nieco częściej opowiadają się za utrzymaniem dobrych stosunków z Rosją (38%) niż za bliską współpracą z innymi krajami dawnego ZSRR, takimi jak Ukraina czy Gruzja (34%).

Zaangażowanie Polski w zachęcanie Ukrainy do wyboru prozachodniej orientacji ma niewątpliwie negatywny wpływ na relacje z Rosją, roszczącą sobie prawo nie tylko do roli lidera państw, które wchodziły w skład ZSRR, ale także całej Słowiańszczyzny oraz ortodoksyjnych chrześcijan. W maju¹ zapytaliśmy Polaków o ich ocenę stosunków polsko-rosyjskich oraz o ich postulaty dotyczące polskiej polityki zagranicznej, w szczególności odnoszącej się do krajów wyłonionych z byłego ZSRR.

OCENA STOSUNKÓW POLSKO-ROSYJSKICH

Obecne stosunki polsko-rosyjskie zdecydowana większość Polaków (65%) ocenia jako złe, przy czym blisko połowa (47% ogółu badanych) uważa je za raczej złe, a niemal co piąty (18%) – za zdecydowanie złe. Jedynie 3% ankietowanych uważa, że są one raczej dobre, natomiast 27% określa je jako ani dobre, ani złe.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (288) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 8–14 maja 2014 roku na liczącej 1074 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Negatywne oceny relacji polsko-rosyjskich dominują we wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych (por. tabele aneksowe). Najczęściej takie oceny wystawiają pracujący w prywatnych gospodarstwach rolnych (81%) oraz rolnicy indywidualni (77%), a zatem badani z grup społecznych, które najczęściej są bezpośrednimi ofiarami powtarzających się rosyjskich decyzji o zakazie importu różnego rodzaju produktów rolno-spożywczych z Polski.

Stosunki polsko-rosyjskie, a wcześniej polsko-radzieckie, przechodziły różne koleje losu, jednak częściej oceniane były przez Polaków jako złe niż jako dobre i niewiele było badań, w których oceny pozytywne dominowały nad negatywnymi. Warto też zauważyć, iż w XXI wieku, w najlepszych momentach tych relacji, większość respondentów oceniała je jedynie jako ani dobre, ani złe.

Oficjalne relacje Polska–Rosja zostały nawiązane jeszcze w czasie istnienia ZSRR², jednak w ankietach CBOS do lutego 1991 roku pytaliśmy Polaków jedynie o stosunki polsko-radzieckie. Przed zmianą ustroju w Polsce zdecydowana większość Polaków stosunki polsko-radzieckie oceniała dobrze, lecz pomiędzy październikiem 1987 roku a październikiem 1988 roku nastąpiło znaczne pogorszenie tych ocen. Kolejny spadek ocen odnotowano po rozpoczęciu transformacji, ale jeszcze w lutym 1990 roku znacznie więcej Polaków oceniało je jako dobre (45%) niż jako złe (14%). Warto przypomnieć, iż po przejściu w roku 1990 w rozliczeniach wzajemnych obrotów handlowych na dolary amerykańskie nastąpiło załamanie się współpracy gospodarczej pomiędzy oboma krajami, a w listopadzie tego samego roku rozpoczęły się rokowania RP dotyczące wycofania Północnej Grupy Wojsk ZSRR z terenu Polski. Na pogarszanie się stosunków Polski z ZSRR wpływ miało także dążenie Polski do współpracy z NATO. Znalazło to odbicie w społecznych ocenach stosunków polsko-radzieckich, których bilans w lutym 1991 roku był jednoznacznie negatywny – co prawda, niemal połowa badanych (48%) określała je jako ani dobre ani złe, ale prawie czterokrotnie więcej osób oceniało je jako złe niż jako dobre (odpowiednio 36% i 10%).

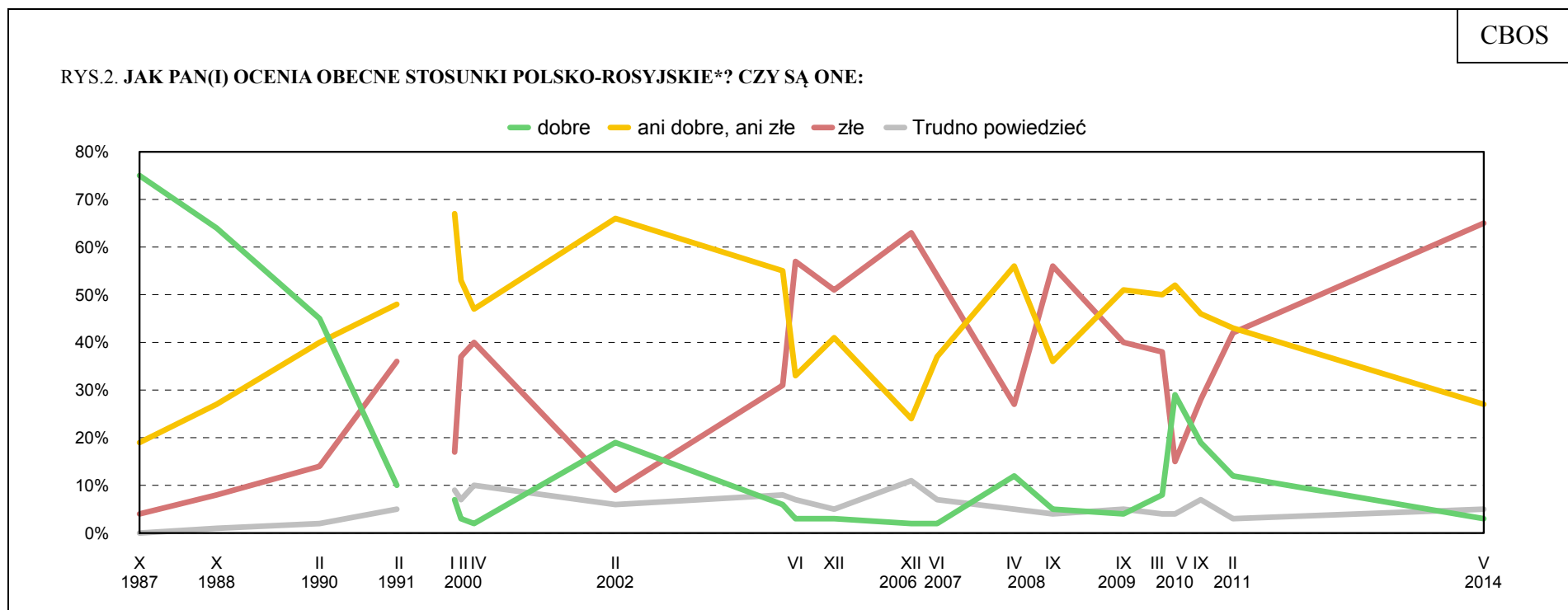
---

² W trakcie wizyty Ministra Spraw Zagranicznych RP Krzysztofa Skubiszewskiego w Moskwie podpisano (10 października 1990 roku) deklarację o przyjaźni i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Rosyjską Federacyjną Socjalistyczną Republiką Radziecką. ZSRR formalnie przestało istnieć w grudniu 1991 roku.

Tabela 1

Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-rosyjskie*? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań																				
	1987	1988	1990	1991	2000			2002	2005			2006	2007	2008		2009	2010			2011	2014
	X	X	II	II	I	II	IV	II	IV	VI	XII	XII	VI	IV	IX	IX	III	V	IX	II	V
	w procentach																				
– dobre	75	64	45	10	7	3	2	19	6	3	3	2	2	12	5	4	8	29	19	12	3
– ani dobre, ani złe	19	27	40	48	67	53	47	66	55	33	41	24	37	56	36	51	50	52	46	43	27
– złe	4	8	14	36	17	37	40	9	31	57	51	63	54	27	56	40	38	15	28	42	65
Trudno powiedzieć	0	1	2	5	9	7	10	6	8	7	5	11	7	5	4	5	4	4	7	3	5

* Do lutego 1991 roku pytanie dotyczyło stosunków polsko-radzieckich

* Do lutego 1991 roku pytanie dotyczyło stosunków polsko-radzieckich

Kolejne badania dotyczące stosunków polsko-rosyjskich przeprowadziliśmy w 2000 roku. Początek tego roku przyniósł gwałtowne pogarszanie się ich ocen, co należy wiązać z takimi incydentami jak wydalenie z Polski w styczniu dziewięciu dyplomatów rosyjskich, pod zarzutem szpiegostwa na rzecz Rosji – na co Moskwa odpowiedziała natychmiastowym wydaleniem takiej samej liczby dyplomatów polskich, pod tym samym zarzutem – oraz wtargnięciem w lutym 2000 roku na teren konsulatu Federacji Rosyjskiej w Poznaniu członków Komitetu Wolny Kaukaz. W proteście przeciw wojnie w Czeczenii zniszczyli oni rosyjską flagę i namalowali antyrosyjskie hasła na murach – na co Rosja zareagowała podjęciem oficjalnych kroków, jak uchwała Dumy oraz odwołanie planowanej wizyty szefa swojej dyplomacji Igora Iwanowa w Warszawie. W efekcie, w kwietniu 2000 roku czterech na dziesięciu Polaków (40%) stosunki polsko-rosyjskie określało jako złe, a tylko 2% – jako dobre.

Oceny te znacząco poprawiły się w lutym 2002 roku, kiedy to po wielu wzajemnych wizytach dyplomatycznych³, a przede wszystkim po styczniowej pierwszej wizycie w naszym kraju prezydenta Federacji Rosyjskiej Władimira Putina, bilans ocen stosunków polsko-rosyjskich znów wypadł pozytywnie. Co prawda, dwie trzecie badanych (66%) oceniało je jako ani dobre, ani złe, ale ocen pozytywnych było dwukrotnie więcej niż negatywnych (odpowiednio 19% i 9%).

Pogarszanie się opinii na temat stosunków polsko-rosyjskich ponownie odnotowaliśmy wiosną roku 2005, kiedy to rosyjska prokuratura wojskowa zakończyła oficjalnie śledztwo w sprawie zbrodni katyńskiej, uznając, że nie ma podstaw do traktowania jej w kategoriach ludobójstwa. Innym powodem pogarszania się ocen było też zaangażowanie polskich polityków po stronie „pomarańczowej rewolucji” na Ukrainie. Na nastroje społeczne wpływało nagłośnianie przez media antyrosyjskich i antypolskich incydentów w obu krajach. Zgrzytem we wzajemnych relacjach było także wyznaczenie prezydentowi Aleksandrowi Kwaśniewskiemu miejsca w dalszych rzędach trybuny honorowej w czasie moskiewskich obchodów 50 rocznicy zakończenia II wojny światowej. Pod koniec 2005 roku, po objęciu władzy w Polsce przez Prawo i Sprawiedliwość, Rosja wprowadziła embargo na polskie wyroby mięsne i produkty roślinne. W odpowiedzi, polski rząd uzależnił zgodę na zawarcie nowej umowy o współpracy między UE i Rosją od zniesienia embarga na polskie produkty.

---

³ W lipcu 2000 roku miała miejsce robocza wizyta prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego w Moskwie, w listopadzie 2000 roku pierwsza od 4 lat wizyta szefa dyplomacji rosyjskiej w Polsce, w 2001 roku wizyta Ministra Spraw Zagranicznych RP Władysława Bartoszewskiego w Moskwie, a w maju 2001 roku pierwsza od 5 lat wizyta premiera Rosji w Polsce, zaś w grudniu 2001 roku wizyta premiera Leszka Millera w Moskwie.

Polska sprzeciwiała się także budowie gazociągu Nord Stream oraz zgodziła się na instalację elementów amerykańskiej tarczy przeciwrakietowej na terytorium Polski. W efekcie, w grudniu 2006 roku, oceny stosunków polsko-rosyjskich należały do najgorszych w historii – ponad dwie trzecie badanych (63%) uznawało te relacje za złe, niespełna jedna czwarta (24%) – za ani dobre, ani złe, a tylko 2% – za dobre.

Zwycięstwo Platformy Obywatelskiej w wyborach parlamentarnych w październiku 2007 roku przyniosło większe otwarcie polskiego rządu na dialog z Rosją, co spowodowało intensyfikację dwustronnych kontaktów na najwyższym szczeblu⁴. Polska złagodziła swoje stanowisko w sprawie negocjacji nowego porozumienia o strategicznym partnerstwie między Rosją a Unią Europejską. Służby weterynaryjne obu krajów doszły do porozumienia i Rosja zniosła embargo na polskie produkty. W lutym 2008 roku Moskwę odwiedził premier Donald Tusk, który spotkał się z premierem Rosji Wiktorem Zubkowem, urzędującym prezydentem Władimirem Putinem i faworytem nadchodzących wyborów prezydenckich Dmitrijem Miedwiediewem. Była to pierwsza wizyta polskiego premiera od siedmiu lat. Wznowienie dialogu politycznego znalazło wyraz także w polskiej opinii społecznej. W kwietniu 2008 roku oceny stosunków polsko-rosyjskich należały do najlepszych, choć nadal więcej osób oceniało je jako złe (27%) niż jako dobre (12%). Gwałtowne pogorszenie ocen nastąpiło jednak już w tym samym roku, po wybuchu konfliktu pomiędzy Rosją a Gruzją, którego przebieg znacząco umocnił przekonanie Polaków o odradzaniu się tendencji imperialnych w rosyjskiej polityce zagranicznej⁵. We wrześniu 2008 roku większość ankietowanych (56%) stosunki polsko-rosyjskie określała jako złe, nieco ponad jedna trzecia (36%) była zdania, że są przeciętne, a tylko co dwudziesty (5%) oceniała je jako dobre.

Pierwszego września 2009 roku rosyjski premier Władimir Putin wziął udział w obchodach rozpoczęcia II wojny światowej zorganizowanych na Westerplatte. Premier Putin wystosował do Polaków list, w którym pisał o współpracy i pojednaniu, a w czasie uroczystości wygłosił podobne przemówienie. Uznał też, że II wojna światowa rozpoczęła się wraz z atakiem hitlerowskich Niemiec na Polskę we wrześniu 1939 roku, co stanowiło przełom w rosyjskiej narracji historycznej⁶. W związku z tymi wydarzeniami, we wrześniu

---

⁴ Podczas zorganizowanego pod koniec 2007 roku telemostu reprezentujący Polskę wicemarszałek Sejmu Stefan Niesiołowski dał do zrozumienia doradcy prezydenta Putina, Siergiejowi Jastrzembskiemu, że trudna historia nie powinna mieć wpływu na stosunki dwustronne.

⁵ Zob. komunikat CBOS „Stosunki polsko-rosyjskie i sytuacja na Kaukazie”, październik 2008 (oprac. K. Pankowski).

⁶ Dotąd w historiografii radzieckiej i rosyjskiej istniało wyłącznie pojęcie Wielkiej Wojny Ojczyźnianej, rozpoczętej 22 czerwca 1941 roku atakiem Niemiec na ZSRR, czyli obejmującej ten okres II wojny światowej, w którym Związek Radziecki był po stronie koalicji antyhitlerowskiej przeciwko III Rzeszy i jej sojusznikom.

2009 roku i marcu 2010 roku odnotowaliśmy znaczący spadek odsetka negatywnych ocen stosunków polsko-rosyjskich, przy jednoczesnym wzroście odsetka ocen ambiwalentnych⁷.

Radykalna zmiana ocen stosunków polsko-rosyjskich nastąpiła po katastrofie smoleńskiej – która miała miejsce 10 kwietnia 2010 roku – i serii pozytywnych gestów ze strony rosyjskiej. Prezydent Rosji Dmitrij Miedwiediew ogłosił dzień 12 kwietnia dniem żałoby narodowej w Rosji i był jednym z najważniejszych szefów delegacji państwowych, które pojawiły się na pogrzebie Lecha i Marii Kaczyńskich. W maju 2010 roku po raz pierwszy od ponad ośmiu lat bilans ocen stosunków polsko-rosyjskich był znów pozytywny – znacznie więcej Polaków oceniało je jako dobre (29%) niż złe (15%), a ponad połowa (52%) jako ani dobre, ani złe⁸. Poprawa ta nie była jednak trwała – ocenie wzajemnych relacji zaszkodziło szczególnie opublikowanie na początku stycznia 2011 roku przez rosyjski Międzypaństwowy Komitet Lotniczy raportu dotyczącego katastrofy smoleńskiej, w którym całą winę przypisano stronie polskiej. W lutym 2011 roku ponad dwie piąte Polaków (42%) relacje polsko-rosyjskie oceniło jako złe, a tylko 12% jako dobre⁹.

Obecne oceny stosunków polsko-rosyjskich są najgorsze w historii prowadzonych przez CBOS badań i porównywalne jedynie z wynikami uzyskanymi w grudniu 2006 roku.

W opinii Polaków stosunki polsko-rosyjskie nie tylko są złe, ale – zdaniem zdecydowanej większości (74%) – są gorsze niż rok temu. Tylko 14% badanych uważa, iż w relacjach polsko-rosyjskich w ciągu ostatniego roku nie nastąpiły żadne zmiany, a 3% ocenia, że nastąpiła poprawa. Warto przypomnieć, iż w badaniu w czerwcu 2008 roku, kiedy stosunki polsko-rosyjskie poprawiały się, dostrzegło to 35% badanych, natomiast w czerwcu 2009 roku, a więc już po konflikcie rosyjsko-gruzińskim, w którym Polska opowiedziała się po stronie Gruzji – ich pogorszenie zauważyło 22% ankietowanych, a 27% oceniło, iż są one lepsze niż przed dwunastoma miesiącami.

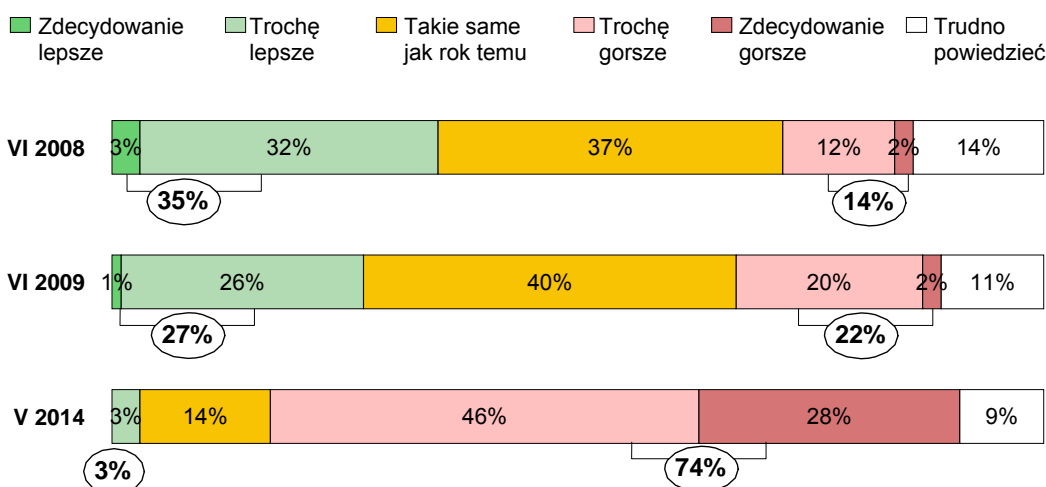
---

⁷ Zob. komunikat CBOS „Stosunki polsko-rosyjskie i polsko-niemieckie z historią w tle”, wrzesień 2009 (oprac. M. Strzeszewski).

⁸ Zob. komunikat CBOS „Opinie o stosunkach polsko-rosyjskich”, czerwiec 2010 (oprac. M. Feliksiak).

⁹ Zob. komunikat CBOS „Opinie o stosunkach polsko-rosyjskich po katastrofie smoleńskiej i działaniach mających wyjaśnić jej przyczyny”, marzec 2011 (oprac. M. Feliksiak).

RYS. 3. CZY OBECNE STOSUNKI POLSKO-ROSYJSKIE SĄ LEPSZE, GORSZE CZY TEŻ TAKIE SAME JAK ROK TEMU?

Z przeprowadzonych analiz wielozmiennowych¹⁰ wynika, iż postrzeganie dynamiki stosunków polsko-rosyjskich związane jest przede wszystkim z ich aktualną oceną – im jest ona gorsza, tym częściej respondenci oceniają, że w ciągu ostatniego roku te stosunki pogorszyły się.

Tabela 2

Czy obecne stosunki polsko-rosyjskie są lepsze, gorsze czy też takie same jak rok temu?	Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-rosyjskie? Czy są one:				
	dobrze	ani dobre, ani złe	raczej złe	zdecydowanie złe	Trudno powiedzieć
	w procentach				
Zdecydowanie lepsze	9	0	0	0	0
Trochę lepsze	25	4	1	1	0
Takie same jak rok temu	28	28	9	7	10
Trochę gorsze	22	48	56	26	26
Zdecydowanie gorsze	7	10	29	63	9
Trudno powiedzieć	9	10	5	3	56

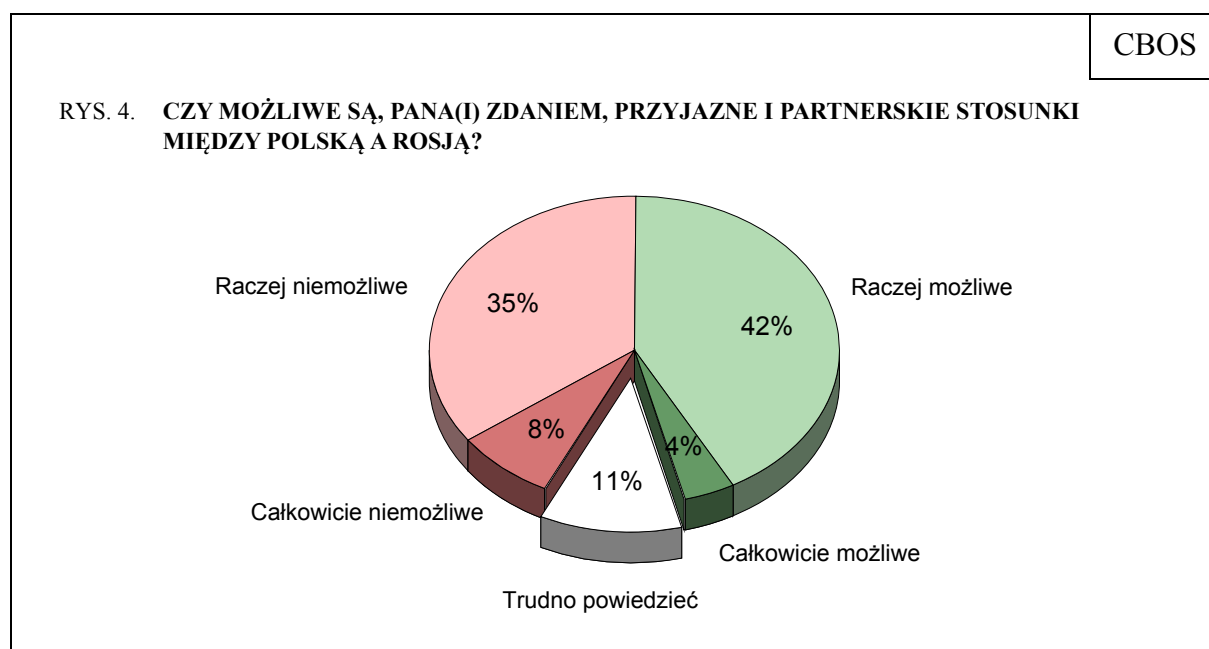
Ponadto ocena dynamiki stosunków polsko-rosyjskich związana jest także z deklarowanym poziomem zainteresowania polityką. Ich zdecydowane pogorszenie znacząco częściej niż pozostali badani dostrzegają osoby deklarujące duże lub bardzo duże zainteresowanie polityką, a im mniejsze zainteresowanie sprawami polityki, tym to pogorszenie jest rzadziej zauważane.

¹⁰ Wykorzystano moduł *IBM SPSS Decision Trees*.

Tabela 3

Czy obecne stosunki polsko-rosyjskie są lepsze, gorsze czy też takie same jak rok temu?	Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie polityką? Czy jest ono:			
	bardzo duże lub duże – uważnie śledzi to, co się dzieje w polityce	średnie – śledzi jedynie główne wydarzenia	nikłe, niewielkie – często umykają uwadze respondenta nawet ważne wydarzenia	żadne – respondenta praktycznie to nie interesuje
	w procentach			
Zdecydowanie lepsze	0	1	0	0
Trochę lepsze	1	3	4	0
Takie same jak rok temu	8	14	17	15
Trochę gorsze	42	50	47	34
Zdecydowanie gorsze	47	29	23	20
Trudno powiedzieć	3	3	9	31

Pomimo że obecne relacje polsko-rosyjskie oceniane są bardzo źle, znaczna grupa badanych (46%) sądzi, że przyjazne i partnerskie stosunki pomiędzy naszymi krajami są możliwe. Niewiele mniejszy jest jednak odsetek tych, którzy uważają to za niemożliwe (43%).

Porównanie wyników obecnych badań z poprzednimi ocenami pokazuje jednak, iż nigdy od 2000 roku szans na równoprawne i przyjacielskie relacje Polska-Rosja nie postrzegano tak pesymistycznie. We wszystkich poprzednich badaniach przewaga Polaków przekonanych, że przyjazne i partnerskie stosunki między Polską a Rosją są możliwe, była bardzo zdecydowana, a w szczytowym momencie, czyli we wrześniu 2002 roku, po wzajemnych wizytach dyplomatycznych na różnych szczeblach, sięgała 81%. Ponadto warto

zauważyć, iż dotychczasowe zmiany opinii na ten temat, choć zauważalne, nie były tak radykalne jak odnotowane obecnie, kiedy to w stosunku do lutego 2011 roku o 16 punktów procentowych zmniejszyła się grupa Polaków uznających przyjazne i partnerskie stosunki między oboma krajami za możliwe, a o 11 punktów zwiększyła się grupa tych, którzy uważają je za niemożliwe. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na fakt, że już rezultat uzyskany w lutym 2011 roku – po ogłoszeniu przez MAK raportu dotyczącego katastrofy smoleńskiej – był gorszy od uzyskiwanego we wcześniejszych badaniach. Widać więc, że Polacy nie tylko źle oceniają obecne relacje polsko-rosyjskie, ale wykazują coraz mniej optymizmu co do możliwości ich przyjaznego i partnerskiego ułożenia. Zapewne takim konstatacjom sprzyja obserwacja postępowania Rosji wobec Ukrainy – kraju o porównywalnym z Polską potencjale ludnościowym, a ponadto położonego w naszym bezpośrednim sąsiedztwie. Tak mocnych podstaw do oceny, iż z Rosją niemożliwe są przyjazne i partnerskie stosunki, nie dawała prawdopodobnie polityka Rosji wobec mniejszych państw, które wyłoniły się z byłego ZSRR.

Tabela 4

Czy możliwe są przyjazne i partnerskie stosunki między Polską a Rosją?	Wskazania respondentów według terminów badań											
	2000	2002	2003	2005	2006	2008	2009		2010		2011	2014
	V	IX	VII	IV	V	VI	VI	IX	V	IX	II	V
	w procentach											
Możliwe	69	81	77	75	69	69	66	68	70	69	62	46
Niemożliwe	30	17	22	23	27	19	26	24	22	22	32	43
Trudno powiedzieć	1	2	1	2	4	12	8	8	8	9	6	11

JAKIE POWINNY BYĆ PRIORYTETY POLSKI W POLITYCE MIĘDZYNARODOWEJ

Pomimo że w kwestiach polityki międzynarodowej Polacy w większości (60%) okazują się zdecydowanymi pragmatykami i uważają, że Polska powinna przede wszystkim dbać o własne interesy, nawet odstępując od obrony słusznych zasad, to blisko co trzeci badany (31%) opowiada się za, tradycyjnie przypisywaną Polakom, postawą heroiczno-romantyczną, czyli obroną wartości, niezależnie od okoliczności politycznych. Porównanie z wynikami poprzednich badań zdaje się wskazywać, iż preferencje Polaków w tej kwestii są niezmiennie, należy jednak pamiętać, że każdorazowo pytanie zadawane było w sytuacji, gdy Polska angażowała się po stronie państw zagrożonych dominacją rosyjską – w 2008 roku Gruzji, a obecnie Ukrainy, nie wiadomo zatem, jak rozłożyłyby się opinie w innej sytuacji.

Tabela 5

Jak Pan(i) uważa, czy w polityce zagranicznej Polska powinna przede wszystkim dbać o własne interesy, czy też występować w obronie słusznych zasad, nawet jeśli mogłoby to zagrozić jej interesom?	IX 2008	IV 2014	V 2014
	w procentach		
Powinna przede wszystkim dbać o własne interesy, nawet odstępując od obrony słusznych zasad	60	61	60
Powinna bronić słusznych zasad, nawet jeśli mogłoby to zagrozić jej interesom	27	30	31
Trudno powiedzieć	13	9	9

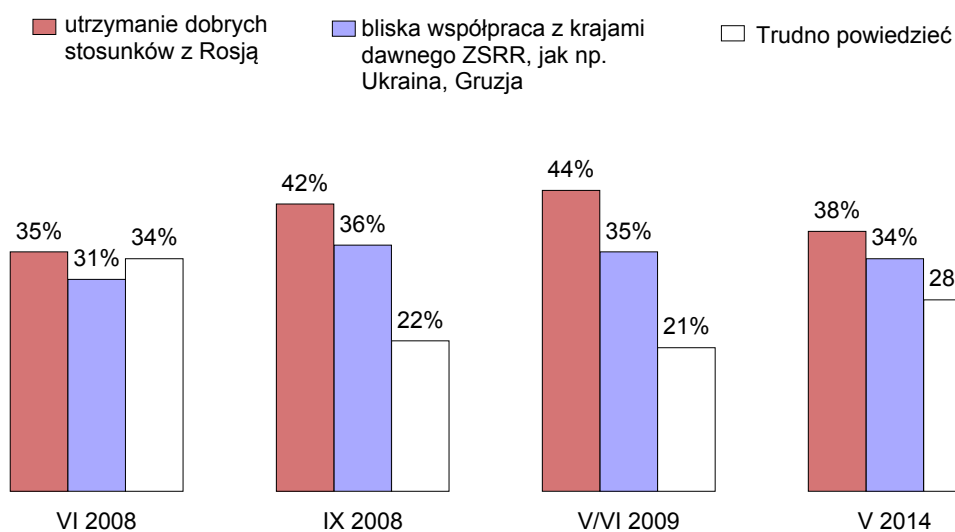
Przeprowadzone statystyczne analizy wielozmiennowe¹¹ wykazały, iż opinie badanych w tej kwestii różnicują przede wszystkim deklarowane poglądy polityczne. Za postawą romantyczno-heroiczną w polityce zagranicznej, wyrażającą się postulatem obrony słusznych zasad, nawet jeśli mogłoby to zagrozić interesom Polski, znacząco częściej niż pozostali badani opowiadają się osoby deklarujące prawicowe i centrowe poglądy polityczne (odpowiednio 37% i 34%), natomiast podejście pragmatyczne najczęściej prezentują respondenci identyfikujący się z lewą stroną sceny politycznej (67%). Niemożność określenia swoich poglądów na skali lewica–centrum–prawica wiąże się znacząco z brakiem stanowiska w tej kwestii (16%). Ponadto warto zwrócić uwagę, iż o ile priorytet obrony słusznych zasad w polityce zagranicznej, nawet za cenę własnych interesów, jest równie popularny wśród kobiet i mężczyzn (po 31%), to mężczyźni znacznie częściej niż kobiety opowiadają się za strategią pragmatyczną (odpowiednio 64% i 58%) – por. tabele aneksowe.

JAKIE POWINNY BYĆ PRIORYTETOWE KIERUNKI W POLSKIEJ POLITYCE WSCHODNIEJ

Aktywna polityka Polski na obszarze poradzieckim ma wpływ na stosunki polsko-rosyjskie. Po raz kolejny zapytaliśmy więc Polaków, co, ich zdaniem, jest ważniejsze dla naszego kraju: utrzymanie dobrych stosunków z Rosją czy bliska współpraca z innymi krajami dawnego ZSRR, takimi jak Ukraina czy Gruzja. Opinie badanych w tej kwestii są podzielone, z lekką przewagą zwolenników priorytetu utrzymania dobrych stosunków z Rosją (38% w stosunku do 34% opowiadających się za bliską współpracą z pozostałymi krajami byłego ZSRR).

¹¹ Wykorzystano moduł *IBM SPSS Decision Trees*.

RYS. 5. CO, PANA(I) ZDANIEM, JEST DLA POLSKI WAŻNIEJSZE:

Również w badaniach przeprowadzonych w latach 2008 i 2009, nieco więcej zwolenników (w sytuacji wymuszonego wyboru) zyskało utrzymanie dobrych stosunków z Rosją niż bliska współpraca z krajami byłego ZSRR, takimi jak Ukraina i Gruzja. W czerwcu 2008 roku, w okresie poprawiających się stosunków z Rosją, 35% ankietowanych wyrażało opinię, że dobre relacje z Rosją powinny być priorytetem polskiej polityki zagranicznej w tym obszarze, a nieco mniej (31%) wybrało drugie rozwiązanie i uznało, że dla naszego kraju ważniejsze są dobre relacje w innych krajach powstałych w wyniku rozpadu ZSRR. Jedna trzecia (34%) badanych nie miała zdania w tej sprawie. W wrześniu 2008 roku, po rosyjsko-gruzińskim konflikcie zbrojnym, wzrosło poparcie zarówno dla jednej, jak i dla drugiej opcji, ale wzrost poparcia dla opcji „prorosyjskiej” okazał się nieco większy niż przyrost zwolenników stawiania na współpracę z innymi państwami, które wyłoniły się z ZSRR. W roku 2009 grupa osób opowiadających się za priorytetowym traktowaniem dobrych stosunków z Rosją wzrosła do 44%. Obecnie jej zwolenników ubyło (o 6 punktów procentowych), natomiast grupa zwolenników priorytetowego traktowania stosunków z innymi krajami byłego ZSRR utrzymuje się na podobnym poziomie od września 2008 roku.

Podsumowując można powiedzieć, iż przedstawiona badanym sytuacja wymuszonego wyboru priorytetów wschodniej polityki zagranicznej Polski jest sztuczna i w zasadzie utrzymanie dobrych stosunków z Rosją nie powinno kolidować z bliską współpracą z krajami

dawnego ZSRR. W praktyce jednak zacieśnianie kontaktów państw wchodzących kiedyś w skład ZSRR z krajami należącymi do struktur zachodnich traktowane jest przez Rosję jako ingerencja w jej strefę wpływów. W ramach tej rzeczywistości Polacy nieco częściej skłonni są opowiadać się za utrzymywaniem dobrych stosunków z Rosją niż za bliską współpracą z innymi krajami dawnego ZSRR.

Z przeprowadzonych analiz wielozmiennowych¹² wynika, iż opinie w tej kwestii różnicuje przede wszystkim przekonanie o tym, jakimi wartościami powinna kierować się Polska w polityce międzynarodowej. Blisko połowa (49%) badanych uważających, że w polityce zagranicznej Polska powinna bronić słusznych zasad, nawet jeśli mogłoby to zagrozić jej interesom, uważa, że dla Polski ważniejsza jest bliska współpraca z krajami dawnego ZSRR, np. z Ukrainą czy Gruzją, niż utrzymanie dobrych stosunków z Rosją, natomiast wśród zwolenników tezy, że Polska powinna przede wszystkim dbać o własne interesy, nawet odstępując od obrony słusznych zasad, dominują (44%) zwolennicy opcji „prorosyjskiej”. Ponadto wśród zwolenników kierowania się w polityce międzynarodowej przede wszystkim własnymi interesami, nawet za cenę odstępstwa od zasad, opinie w kwestii priorytetów polityki wschodniej różnicują poglądy polityczne. Choć opcja „prorosyjska” jest najczęstsza we wszystkich wyróżnionych grupach, to pragmatyczni zwolennicy lewicy opowiadają się za współpracą z Rosją znacznie częściej (61%) niż pragmatycy identyfikujący się z prawą stroną sceny politycznej, politycznym centrum oraz niepotrafiący określić swoich poglądów politycznych na skali lewica–centrum–prawica (odpowiednio: 43%, 47%, 30%).

Tabela 6

Co, Pana(i) zdaniem, jest dla Polski ważniejsze:	Jak Pan(i) uważa, czy w polityce zagranicznej Polska powinna przede wszystkim dbać o własne interesy czy też występować w obronie słusznych zasad (takich jak wolność i prawo do samostanowienia), nawet jeśli mogłoby to zagrozić jej interesom?		
	Powinna przede wszystkim dbać o własne interesy, nawet odstępując od obrony słusznych zasad	Powinna bronić słusznych zasad, nawet jeśli mogłoby to zagrozić jej interesom	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– utrzymanie dobrych stosunków z Rosją	44	31	25
– bliska współpraca z krajami dawnego ZSRR, jak np. Ukraina, Gruzja	29	49	17
Trudno powiedzieć	27	20	57

¹² Wykorzystano moduł *IBM SPSS Decision Trees*.

Prowadzone przez blisko trzydzieści lat badania wskazują, iż Polacy dość dobrze odczytują aktualny stan stosunków polsko-rosyjskich. Obecne oceny są najgorsze w historii badań prowadzonych przez CBOS i porównywalne jedynie z uzyskanymi w grudniu 2006 roku. Polacy nie tylko źle oceniają obecne relacje polsko-rosyjskie, ale coraz mniej optymistycznie postrzegają możliwość ich przyjaznego i partnerskiego ułożenia. Zapewne takim konstatacjom sprzyja obserwacja działań Rosji wobec Ukrainy – kraju o porównywalnym z Polską potencjale ludnościowym, a ponadto położonego w naszym bezpośrednim sąsiedztwie. Tak mocnych podstaw do oceny, iż z Rosją niemożliwe są przyjazne i partnerskie stosunki, nie dawała Polakom prawdopodobnie polityka Rosji wobec mniejszych państw, które wyłoniły się z byłego ZSRR, oraz wcześniejsze relacje między naszymi krajami.

Co ciekawe, ocena relacji polsko-rosyjskich nie do końca przekłada się na stosunek Polaków do Rosjan¹³. Od roku 1993 Rosjanie częściej budzili w Polakach niechęć niż sympatię. W roku 2002 poprawie ocen relacji międzypaństwowych nie towarzyszyła znacząca poprawa stosunku Polaków do Rosjan, a za pogorszeniem ocen relacji międzypaństwowych w 2011 roku nie szła znacząca negatywna zmiana nastawienia Polaków do Rosjan – wręcz przeciwnie, do 2012 roku można mówić o utrzymywaniu się osiągniętej w 2010 roku równowagi w deklaracjach sympatii i niechęci. W tym roku sympatia Polaków do Rosjan zmalała, ale w mniejszym stopniu niż pogorszyły się oceny relacji polsko-rosyjskich.

Ocena aktualnego stanu stosunków polsko-rosyjskich nie wpływa na opinie Polaków o tym, jakimi priorytetami Polska powinna kierować się w polityce zagranicznej, a w szczególności w polityce prowadzonej na obszarze byłego ZSRR. Wśród Polaków przeważa opcja pragmatyczna, która każe przedkładać interesy nad wartości i – w sytuacji wymuszonego wyboru – nieco częściej opowiadają się oni za utrzymaniem dobrych stosunków z Rosją niż za bliską współpracą z innymi państwami wyłoniłymi z byłego ZSRR.

Opracowała
Barbara BADORA

---

¹³ Zob. komunikat CBOS „Stosunek Polaków do innych narodów”, luty 2014 (oprac. M. Omyła-Rudzka).